

Психономия

Продължение от миналия брой.

Психоагнозия

Психоагнозия е термин образуван от две думи – психо и агнозия. И двете са с гръцки произход. Психо, както бе отбелязано по-рано, е производна на наименованието на богинята на душата Психе, а думата агнозия е съставена от частицата а, която се използва за означение на липса (или отрицание), и думата гносис – знание. Така с термина психоагнозия се назовава основното устойчиво разстройство, което психичната система претендира да притежава и с което тя изпълва психичната действителност. Това разстройство се отнася пряко до незавършеността на дадена (нейна) активност и последващата я липса на (по)знание за тази активност. Силата му е в разнообразието от форми, които може да приема. Благодарение на него тя засяга възприятието, а оттам и всички последващи познавателни процеси.

От гледна точка на колективното начало, наличието на това разстройство се смята за нещо съвсем нормално. Като пръв представител на това начало фамилната среда играе съществена роля в създаването на условия за неговото стабилно установяване в психиката на подрастващия индивид. Допълнителни трудности при ранното и точно разпознаване на това разстройство създава и факта, че прикриването му става все по-успешно с физическото израстване на индивида. Така лечението му обикновено се отлага за по-късен етап от живота на индивида. Това обаче води след себе си до повишение на степента на емоционалната диспропорционалност както сама по себе си, така и спрямо разума, и, съответно, до появата на дисонанси в значимите междуличностни отношения, а понякога дори и в ежедневните такива.

На индивидуално ниво с този термин се означава липсата на достатъчно добра разпознаваемост, от страна на съзнанието на индивида, на процесите, които протичат между него и психичната среда, а те са винаги двупосочни. При наличие на такова разстройство индивидът показва отсъствие на сетивни или неврологични аномалии, ала предпочита да общува предимно в добре позната му и незначима, или малко значима, среда, извън която психоагнозията лесно може да бъде открита. Извън тази среда се проявява особена чувствителност към необходимостта да се отговаря на въпроси, за които дадения индивид не може да използва защитата на готовите отговори (клишета), с които борави по навик в обичайната си среда. Тъкмо поради присъствието на тази специфичност наличието на психоагнозията проличава най-добре в употребата на езика. Най-характерното при този синдром е, че речта ярко изобилства с неточна употреба на понятия и с обилното гримиране на приemanата и предаваната информация, която в по-голямата си част се отнася за психично незначими и отдалечени от дадения индивид обекти. Въпреки това, при един по-внимателен поглед върху нея (речта), може да се породят немалко основания за усъмняване не само в качеството ѝ, както на експресивната, така и на рецептивната, но също и в удовлетворителността на нейния обем. В същото време индивидът често претендира за достатъчно нормално ниво на развитие на стандартните си умения да борави чрез езика със същността на човешкото познание и, съответно, за важността и достоверността на възприemanата и предлагана от него информация. А тя, както казахме, е преди всичко за далечни и незначими за развитието му обекти. Изключително полезна в такава ситуация е повишената възискателност към качеството на процеса на формиране на образи и представи и към тяхното последващо трайно опазване от обсебващото въздействие на определени защитни механизми.

Психичен консерватизъм и психична промяна

За психична промяна в една психична система може да се говори едва тогава, когато нещо в структурата ѝ се реализира по различен от досегашния начин. Например, ако една връзка между две единици отпадне и на нейно място се създаде нова, а отношението между тях и функционирането на системата като цяло останат на същото ниво и със същото качество, ще може да се каже, че това е имитация на промяна. Но, ако вместо отпадналата връзка не се създаде нова връзка, или се създаде такава, която да демонстрира различно качество на отношението и различно ниво на това отношение, това би довело и до промяна в структурата на системата. Тогава ние бихме приели това за промяна, защото се отнася към структурата. Тази промяна автоматично ще доведе и до изменения в организацията. Обратното обаче не е в сила. Затова може да се каже, че психичният консерватизъм в една система остава на приоритетно място докато промените в психичната система се извършват на ниво организация, които са на нивото на формата, а не на същността.

Да разгледаме един пример. Имаме двама пушачи. Единият пуши цигари А, а другият пуши цигари В. Различните марки цигари са въпрос на различна организация на една и съща структура на психиката им. Но ако единият реши от днес нататък да не пуши и съумее да не замества цигарите с нещо друго, тогава вече може да се каже, че е извършил промяна в структурата на психиката си. Ако обаче реши да спре да пуши, а прибегне към какъвто и да било заместител на цигарите, той ще остане на нивото на имитацията на структурната промяна, т.е. на нивото на организацията, където смяната на маската (формата) се приема за истинска промяна на психичната структура. Да разгледаме още един пример. Индивидът

Х е болен. Отива при лекар, който му изписва лекарство. Индивидът Х започва да го приема. След като лекарството свършва индивидът Х се връща при лекаря и му казва, че не е излекуван и че продължава да е болен и иска друго лекарство. Ако лекарят му изпише ново, той започва да приема него. После отново се връща при лекаря и пак му казва, че още е болен и иска пак да смени лекарството. Ако лекарят се съгласи процесът върви гладко по този сценарий. Ако лекарят откаже да съдейства за поддържането на тези имитации на промяна (изменения на нивото на организацията), самият той може да бъде сменен. Смяната на лекарството за кратко се превръща в смяна на лекаря и след това сценарият се завърта отначало със следващия лекар.

Разбира се, независимо от красноречието на тези примери, ние не бива да забравяме или пренебрегваме факта, че не всеки индивид е готов и не всеки индивид желае да се променя. Въпреки че промяната не е чужда на психичното, има и индивиди, чиято психика е всецяло отдадена на психичния консерватизъм. Те са най-малко на брой и търсят призиванието си най-вече като се опитват да променят другите. Това е стремеж към промяна чрез психична революция. Тя обикновено се налага без съгласието и одобрението на тези, върху които бива наложена. Т.нар. психични революционери са консервативно настроени към промяната по отношение на самите себе си и я разбират само тогава, когато се случва в другите. Останалите, които са склонни да се променят се разделят на два потока – едните се стремят към промяна по посока на психичното огромяване (еволуция), а другите се стремят към промяна по посока на психичната неграмотност (деволюция).

Тъй като психономията отстоява позицията, че всеки индивид сам носи отговорност за собствените си избори и има право сам да избира към коя от двете основни тенденции да принадлежи и към коя да проявява предпочитания, онези, които са превъзможнали посредственото любопитство към себе си, простиращо се до поредната смяна на лекарството, на лекаря, на цигарите, въобще на фасадата, и имат желание и готовност да интегрират гледната ѝ точка в живота си, могат да се облагодетелстват в най-голяма степен от нея.

Как помага психономията

Основните понятия в психономията отразяват виждането, че всичко, което е било в сетивата остава следи в индивидуалната памет. Тези понятия са свързани с паметовите следи: семантичните знания съдържат описание на представата за отношенията между неперсоналните факти; процедурните – описание на представата за индивидуалните умения за изява; дългосрочната памет е неактивната работна среда, която съдържа следи от всички преминали през сетивата дразнения; краткосрочната памет е активната работна среда, чийто обем и добра връзка с дългосрочната памет определят количеството знания, с които може да се оперира по дадена тема. Поради това психономията е ориентирана към създаване на възможно най-благоприятни условия за установяване на такава добра връзка между семантичните и процедурните знания и между краткосрочната и дългосрочната памет, която да благоприятства изявата на уникалността на всеки индивид. Създавайки тези условия, тя отвежда своя клиент до неговата единствена и неповторима съкровеност.

Едни от главните въпроси, на които всеки индивид получава възможност да получи отговор в психономията са:

1. Как подбирам коя информация и кои емоции да достигнат до съзнанието ми?
2. Как избирам да постъпвам точно по начина, по който го правя?
3. Как в йерархията на ценностите ми едно нещо получава по-високо място от друго?

Тъй като, според гледната точка на психономията, проблемите на хората в голямата си част идват от това, че вместо да превръщат информацията, намираща се в сетивата им, в познание, те превръщат емоциите си, свързани с нея, в чувства, съзнанието им остава частично изолирано и те не се възползват от пълнотата на неговите възможности. Чрез разкриването на отговорите на тези и други въпроси психономията помага на индивида или да направи от информацията познание, или поне да я символизира. Задачата, която психономията си поставя, за да осъществи целта си, е да направи така, че чрез (пре)

откриване на основните закони на психичното индивидът да разбере конкретното им влияние върху самия него. По този начин се гарантира успешното преодоляване на ограничението на частичността на възприятието. При този процес неизбежно се предизвиква освобождаване от емоционалните примеси, които засенчват определени области от информационната истинност. Така възприятието се олекотява и, когато е необходимо, се доизгражда в необходимата степен. Това позволява повишаване на способността за превключване на вниманието, което пък допълнително обогатява взаимодействието между краткосрочната и дългосрочната памет като му придава по-голяма пълнота и прецизност. В резултат на всичко това по естествен начин се активират възможностите на индивида за по-добро реализиране на потенциала на съзнанието му и се актуализират собствените му мотиви и намерения, което подобрява възможностите за реализацията им в максимална степен и, съответно, обезпечава усещането за пълноценност на индивида.

Ползвана литература

1. Беров, Чакъров 1987: Беров, Т., Чакъров, С. Психология за 10 клас. София, 1987. ДИ "Народна просвета".
2. Коломински 1989: Коломински, Яков. Човекът-психология. София, 1989. "Просвета".
3. Стаматов, Минчев 2003: Стаматов, Р., Минчев, Б. Психология на човека. Пловдив, 2003. ИК "Хермес".
4. Maturana, H. Autopoiesis, Structural Coupling and Cognition. www.isss.org/maturana.htm

Автор: Владимир Банов

Целия текст е разпределен в брой 22, 23 и 24. Ще бъде публикуван в сайта <http://nauka.bg> след излизането на 25-ти брой.